

REGIONALNI RAZVOJNI PLAN JABLANIČKOG I PČINJSKOG OKRUGA

Infrastruktura

1. Trenutno stanje

Stanje infrastrukture nije bitan razlog za loše ekonomsko stanje u regionu. Analiza podataka pokazala je da je trenutna infrastruktura u gotovo svim opštinskim centrima dovoljna za poslovanje postojećih i novih preduzeća. Dalji razvoj postojećih infrastrukturnih mreža ili povećavanje kapaciteta pojedinačne infrastukture tako sam po sebi ne može obezbediti ekonomski razvoj.

Najvažniji nedostatak regiona na području infrastrukture je organizaciona neuvezanost i loša informaciona podrška. Većina direktora opštinskih direkcija za planiranje i izgradnju izrazila je nezadovoljstvo koordinacijom izgradnje novih delova infrastrukturne mreže odn. sanacijom postojeće. To se vidi u dugotrajno nezavršenim radovima – npr. nedovršeno asfaltiranje puta ili pločnika pod kojim su bili izvođeni radovi – i u povećavanju troškova izgradnje zbog čestih radova na istoj lokaciji koji svaki put zahtevaju sanaciju gornjeg sloja. Neadekvatan katastar infrastrukture prouzrokuje probleme u gradnji kad zbog netačno definisanih lokacija postojeće infrastrukture dolazi do oštećenja postojeće infrastrukture što dovodi do povećanih troškova same izgradnje, gubitka profita javnih preduzeća ali i do neredovnog snabdevanja stanovništva.

Razvoj regiona kao posledica nove infrastrukture se može postići samo sa inovativnim projektima koji će istaknuti region u odnosu na druge delove države i širu okolinu. Pored toga treba investitorima obezbediti svu infrastrukturu na građevinskom zemljištu i ukloniti sve barijere zbog kojih bi investitori mogli kasniti sa svojim investicijama. Te potenciale treba na kraju jasno istaknuti i aktivno promovisati region među potencialnim domaćim i stranim investitorima kako bi se podstakle investicije i osigurala nova radna mesta.

Razvoj infrastrukture u manje razvijenim delovima regiona direktno ne doprinosi ekonomskom razvoju regiona ali doprinosi izjednačavanju razvijenosti i socialnoj pravednosti unutar regiona. Dugoročno većina stanovnika treba da ima pristup većini javnih infrastrukturnih sistema a pri tome treba jasno definisati standarde tako da se sredstva za izgradnju infrastrukture prioritetno budu potrošena u naseljima gde je ekonomska opravdanost najveća. To naravno ne znači da se zapostave pasivni krajevi jer kako je i navedeno pri izgradnji infrastrukture jedan od bitnijih faktora jeste i socialna komponenta.

Ciljevi razvoja infrastrukture su definisani u odnosu na uticaj infrastrukture na ekonomski razvoj i na socialnu jednakost stanovnika regiona. Tako definisani ciljevi jasno dele i projekte razvoja infrastrukture na projekte koji mogu imati značajan uticaj na ekonomski razvoj i projekte koji pre svega obezbeđuju socialnu jednakost stanovnika. Ciljevi razvoja infrastukture su tako:

1. Izgraditi infrastrukturu za ekonomski razvoj regiona
2. Izjednačiti stanovnike regiona u smislu dostupnosti javnoj infrastrukturi
3. Ukloniti barijere za razvoj infrastrukture

Po ciljevima su predloženi sledeći projekti:

<i>Projekat</i>	<i>Vrednost [€]</i>
Cilj 1: Infrastuktura za ekonomski razvoj regiona	59.500.000
1.1 Osnivanje regionalnog fonda za razvoj infrastrukture	2.000.000
1.2 Izgradnja poslovnih zona	6.000.000
1.3 Region zelene energije	
1.3.1 Iskorišćavanje geotermalne energije	10.500.000
1.3.2 Investicije u iskorišćavanje drugih obnovljivih izvora energije (biogas iz otpada, male hidrocentrale, biomasa, vetar,...)	16.000.000
1.3.3 Podrška upotrebi energije iz obnovljivih izvora	21.500.000
1.4 Inovativne tehnologije obrade otpada	4.000.000
Cilj 2: Izjednačavanje razvijenosti infrastrukture u različitim delovima regiona	55.650.000
2.1 Izgradnja uređaja za pročišćavanje otpadnih voda	25.000.000
2.2 Povezivanje regionalnih vodovodnih sistema	15.200.000
2.3 Poboljšanje putne infrastrukture	15.300.000
2.4 Strategija upravljanja otpadaom	150.000
Cilj 3: Uklanjanje prepreka za razvoj regiona	3.500.000
3.1 Izrada elektronskog javnog katastra zemljišta, katastra zgrada, katastra infrastrukture i prostornog plana	2.000.000

3.2 Redovna koordinacija ključnih aktera u regionu	500.000
3.3 Promocija razvoja regiona	1.000.000
3.4 Otkup energije iz obnovljivih izvora energije	/
3.5 Podsticanje izgradnje širokopojasnog Interneta	/
UKUPNO	118.650.000

1.1. Nacionalni planovi razvoja

1.1.1 Strategija regionalnog razvoja Republike Srbije za period od 2007. do 2012. godine

Izgrađenost infrastrukture značajan je pokretač regionalnog razvoja i iskorišćenja komparativnih prednosti lokalnih sredina kroz povezivanje turističkih i poljoprivrednih oblasti sa privrednim centrima u zemlji.

Podsticanje razvoja privredne infrastrukture

Infrastruktura predstavlja jedan od najznačajnijih faktora za ostvarivanje održivog privrednog i društvenog razvoja Republike Srbije, primarni je pokretač ravnomernog regionalnog razvoja i iskorišćenja komparativnih prednosti lokalnih sredina.

Osnovni ciljevi u saobraćajnoj politici su: modernizacija, revitalizacija i izgradnja saobraćajne infrastrukture; restrukturiranje javnih saobraćajnih preduzeća; podizanje nivoa bezbednosti saobraćaja; unapređenje zaštite životne sredine i formiranje adekvatnog zakonskog i institucionalnog okvira.

Osnovni ciljevi regionalnog razvoja u oblasti telekomunikacija su stvaranje uslova za povećanje obima i kvaliteta telekomunikacionih usluga, adekvatno i efikasno funkcionisanje telekomunikacionih sistema, razvoj konkurencije i uvođenje tržišnih principa na telekomunikacionom tržištu.

Politika zaštite životne sredine

Ciljevi politike zaštite životne sredine u cilju ravnomernog regionalnog razvoja odnose se na razvoj infrastrukturnih sistema za podršku ekonomskom razvoju i zaštitu i unapređenje životne sredine:

- 1) usvajanje i implementacija strateških dokumenata i propisa u oblasti zaštite životne sredine na lokalnom nivou;
- 2) proširenje i jačanje kapaciteta u opštinskim službama i javnim preduzećima u oblasti zaštite životne sredine radi primene nacionalnih i lokalnih propisa i razvoj međuregionalne saradnje;
- 3) obezbeđivanje vode za piće odgovarajućeg kvaliteta u svim regionima;
- 4) zaštita od poplava;
- 5) rešavanje problema upravljanja otpadom na regionalnom nivou;
- 6) smanjenje zagađenja na lokacijama koje predstavljaju najveći rizik po životnu sredinu i zdravlje ljudi;
- 7) obezbediti prečišćavanje komunalnih otpadnih voda u naseljima u kojima postoji organizovano snabdevanje vodom i industrijskih otpadnih voda koje značajno utiču na neposredni recipijent i na kvalitet voda u osetljivim zonama;
- 8) razvoj i implementacija sistema za finansiranje zaštite životne sredine na lokalnom nivou;
- 9) podsticati održivo korišćenje prirodnih resursa, smanjenje potrošnje energije i sirovina i stimulisati reciklažu otpada;
- 10) unapređenje sistema upravljanja zaštićenim prirodnim dobrima;
- 11) razvijanje javne svesti stanovništva o značaju zaštite životne sredine.

1.2 Regionalni socio-ekonomski plan razvoja Južne Srbije

Regionalni socio-ekonomski plan razvoja Južne Srbije u punoj meri prihvata potrebu razvoju infrastrukture za ostvarivanje regionalnog razvoja. Druga faza tog projekta bila je posvećena infrastrukturi. U tom delu bile su formirane radne grupe, izvršni odbor i koordinacione grupe, koje su analizirale stanje i ciljeve i potrebne korake za ostvarivanje ciljeva na tom segmentu plana.

1.2.1 Analiza stanja infrastrukture

Putna i železnička mreža, transportni kapacitet

- Nacionalni i regionalni i lokalni putevi su na nivou državne statistike u lošijem stanju, što je rezultat nedostatka finansija (možda treba dodati da se situacija ipak postepeno menja).

- Problemi železničke infrastrukture su kao u celoj državi stare dotrajale pruge, nizak stepen elektrifikacije kao i dotrajalost transportnih sredstava.

Pošta i telekomunikacije

- Stanje telekomunikacija pokazuje podeljenu sliku. Iako se broj mobilnog telefona može nabaviti relativno lako, pokrivenost regiona signalom mobilne telefonije nije 100%. Sa druge strane, fiksne telefonske linije su trenutno oskudne. Vreme čekanja za dobijanje novog broja poned je i do pola godine. To negativno utiče na porast zastupljenosti modernih komunikacija, kao što je internet.. Situacija je posebno negativna u Preševu, Bujanovcu, Medveđi i Trgovištu.

Energetska i komunalna infrastruktura

- 100 % naseljenih oblasti u regionu je elektrifikovano, treba istaći da problem u elektro-energetskom sistemu predstavljaju loša prenosna i distributivna infrastruktura, posebno u ruralnim predelima. Buduće povećanje industrijske proizvodnje može izazvati ozbiljne probleme.
- Glavna karakteristika vodosnabdevanja je loš kvalitet infrastrukture. U nekim delovima regiona, konzumiranje vode iz sistema u većim količinama nije preporučljivo. Loše stanje i zastarelost vodovodnih cevi dovodi do gubitaka čak i do 40%, što u toku letnjeg perioda dovodi do nedostatka vode. U pojedinim opštinama veliki procenat stanovništva koristi nekontrolisanu vodu iz individualnih bunara (u Preševu čak 65%).
- Problem upravljanjem kanalizacionim otpadom je slaba infrastruktura. Najveći deo kanalizacionog otpada se trenutno izliva direktno u reke.
- Osim opštine Vranje (deponija Meteris), ostale opštine nisu rešile problem nedostatke deponija na duži rok.
- Sistem centralnog grejanja je uspostavljen u dve najveće opštine: Leskovcu i Vranju.
- Gasovod je u izgradnji od Beograda do Niša. Planira se produžetak gasovoda do Leskovca do 2009. godine. kao deo projekta koridor 10.

Problemi koji trenutno opterećuju razvoj infrastrukture na području regiona su:

nedostatak odgovarajuće transportne mreže – loš kvalitet putne infrastrukture, slaba putna povezanost između urbanih i ruralnih područja, nerazvijeni urbanistički i prostorni planovi, nedostatak regionalnih informativnih sistema baza podataka, loše upravljanje sistemima za vodosnabdevanje, otpadnim vodama i čvrstim otpadom, zastarelost kanalizacione i vodovodne mreže.

1.2.2 Strateški ciljevi prioriteta i projekti

Strateški cilj za razvoj infrastrukture, prostornog planiranja i zaštite životne sredine

Adekvatna infrastruktura kao podrška održivom društvenom i socijalnom razvoju, zdrava životna sredina za povećanje kvaliteta života u južnoj Srbiji i efikasno prostorno planiranje za harmonizaciju privrednog razvoja i promociju prirodne specifičnosti regiona

Prioriteti i konkretne mere razvoja infrastrukture, prostornog planiranja i zaštite životne sredine

1. UNAPREĐENA EKONOMSKA INFRASTRUKTURA
  - Unapređenje regionalnih i lokalnih puteva
  - Proširenje kapaciteta fiksnih telefonskih linija
  - Proširenje kapaciteta internet priključaka
  - Završetak brane “Prvonek“ i izgradnja vodovodne mreže
  - Izgradnja gasovoda
  - Finalizacija sistema za vodosnabdevanje „Barje“
  - Otvaranje logističkih centara na koridoru 10 i putu M9
  - Unapređenje postojećih i stvaranje novih slobodnih carinskih zona
  - Stvaranje modernih industriskih zona
  - Unapređenje naplate računa javnih usluga
  - Rekonstrukcija vodovodnog sistema
  - Izrada studije vodosnabdevanja južne Srbije
2. UNAPREĐENA SOCIJALNA INFRASTRUKTURA
  - Modernizacija postojeće socijalne infrastrukture (bolnice, škole)
  - Promena namene društvenih objekata
  - Izrada mape napuštenih javnih objekata (opštinskih i nacionalnih)
  - Izgradnja fakulteta, vrtića, narodnih kuhinja, igrališta itd.

- Izgradnja novih elemenata socijalne infrastrukture
  - Očuvanje i zaštita istoriskih, kulturnih i arheoloških dobara
  - Usklađivanje postojeće infrastrukture ljudima sa posebnim potrebama
  - Kontrola eksploatacije prirodnih resursa (seča šuma)
  - Izgradnja reciklažnih kapaciteta
3. UNAPREĐENA ZASTITA ZIVOTNE SREDINE
- Efikasniji rad sanitarnih inspekcija
  - Početak jake promotivne kampanje o zaštiti sredine u školama i medijima
  - Uvodjenje EQM (Environment Quality Management) i ostalih EU standarda
  - Izrada studije o rešavanju problema otpada u cilju formiranja sistema upravljanja otpadom
  - Izgradnja kapaciteta za preradu otpadnih voda
4. UNAPREĐENO PROSTORNO PLANIRANJE I BOLJE KORIŠĆENJE MOGUĆNOSTI
- Usklađivanje postojećih urbanističkih planova i izrada novih
  - Rešavanje problema zemljišnjih knjiga
  - Promena upotrebe državnih objekata
  - Efektivna kontrola divlje izgradnje i legalizacija postojećih objekata
  - Stvaranje osnovnih infrastukturalnih elemenata u ruralnim oblastima
  - Implementacija nacionalnog prostornog plana za promociju seoskog turizma

Projekti

5. UNAPREĐENA EKONOMSKA INFRASTRUKTURA
- Pобољшanje regionalnih i lokalnih puteva
  - Pобољшanje naplate računa za javne usluge
  - Rekonstrukcija vodovodnih cevi
  - Nedefinisane mere
6. UNAPREĐENA SOCIJALNA INFRASTRUKTURA
- Procena kvaliteta i potreba elemenata socijalne infrastrukture (škole, obdaništa, bolnice itd.)
  - Izrada mape neiskorišćenih javnih zgrada i prostorija i promena njihove namene
  - Nedefinisane mere
7. UNAPREĐENA ZASTITA ZIVOTNE SREDINE
- Promotivna kampanja o zaštiti životne sredine
  - Uvođenje EQM i ostalih EU standarda
  - Uspostavljanje efikasnog regionalnog sistema upravljanja otpadom
  - Planovi za sistem upravljanja otpadnim vodama
  - Nedefinisane mere
8. UNAPREĐENO PROSTORNO PLANIRANJE I BOLJE KORIŠĆENJE MOGUĆNOSTI
- Redizajniranje postojećih prostornih planova
  - Nedefinisane mere

Troskovi svih projekta iznose 4,000,000 €.

Tabela 1 prikazuje tipove infrastrukture i osnovne zaključke do kojih se došlo u saradnji sa relevantnim institucijama u regionu. Konstatacije se odnose prvenstveno na uticaj stanja infrastrukture na mogućnost obavljanja ekonomskih aktivnosti u regionu.

Tabela 1: Obradena infrastruktura i glavne konstatacije

<i>Vrsta infrastrukture</i>	<i>Vlasnik/upravnik</i>	<i>Glavne konstatacije</i>
Državni javni putevi - autoputevi - regionalni putevi	Republika Srbija	Autoput Beograd – Solun na deonici između Niša i granice sa Makedonijom je dograđen do Leskovca, do granice je put kvalitetan put rezervisan za motorna vozila sa dve trake. Autoput u smeru sever–jug na trasi pan-europskog koridora X je osrednja transportna komunikacija u regionu. Regionalni putevi primarno uvezuju naselja u

		<p>pravcima poprečno na autoput (Medveđa–Lebane–Leskovac–Vlasotince–Pilot, Vladičin Han – Surdulica – Bosilegrad)</p> <p>Autoputevi i regionalni putevi su dovoljno kvalitetni za transport robe i dnevne migracije iz opštinskih centara. Podizanje kvaliteta tih puteva može poboljšati kvalitet života stanovnika i omogućiti dnevne migracije na većim udaljenostim ali trenutno nije značajan faktor koji bi ograničavao mogućnost poslovanja u regionu.</p>
Lokalni javni putevi	Opštine	<p>Lokalni javni putevi su tipično u mnogo slabijem stanju nego državni putevi.</p> <p>Stanje lokalnih puteva naročito ograničava dnevnu mobilnost stanovnika iz udaljenih naselja. Broj stanovnika sa neadekvatnom putnom infrastrukturom nije tačno utvrđen ali po slobodnoj proceni ne prelazi 25 % stanovnika i tako nije veoma bitan faktor koji ograničava mogućnost poslovanja u regionu.</p>
Javni putni putnički saobraćaj	Privatni prevoznici sa koncesijom	<p>Javni putnički saobraćaj u regionu je veoma razvijen, frekvencija prevoza je mnogo bolja nego u mnogim zemljama EU. Cene prevoza su konkurentne cenama prevoza sopstvenim automobilima, broj korisnika javnog saobraćaja je još uvek visok. Vozila privatnih kompanija su u proseku manje istrošena i novijeg datuma proizvodnje.</p> <p>Javni putnički saobraćaj zadovoljava potrebe po dnevnim migracijama zaposlenih koji žive u opštinskim centrima i uz glavne saobraćajnice. Trenutno ponuda tih usluga osigurava dovoljno raspoloživih ljudskih resursa za ekonomske aktivnosti u opštinskim centrima.</p>
Železnica	Železnice Srbije (državno preduzeće)	<p>Železnička infrastruktura je zadovoljavajuća za teretni železnički saobraćaj. U regionu su dve teretne stanice: Leskovac i Vranje. Za potrebe logistike teretne stanice bi trebalo nadograditi sa dizalicom za kontejnere.</p> <p>Železnički putnički saobraćaj nije konkurentan autobuskom tj drumskom.</p>
Vazdušni saobraćaj		<p>U regionu nema međunarodnog putničkog aerodroma ali u blizini – do 150 km su aerodromi Skoplje (Makedonija), Sofija (Bugarska) i Niš, koji je lošije uvezan ali još aktivan aerodrom. Ova infrastruktura nije prednost regiona ali nije ni bitna prepreka za razvoj.</p>
Električna energija		<p>U regionu snabdevanje električnom energijom ne predstavlja prepreku za ekonomski razvoj ili razvoj preduzetništva. Elektrodistribucija još nije uvela standardnu proceduru za uključivanje malih proizvođača energije u mrežu i ne nudi jedinstvenu i stimulativnu cenu otkupa električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije.</p>
Gas		<p>Gasovod Niš-Leskovac je u izgradnji ali realno se ne očekuje značajniji razvoj gasovoda u regionu u razdoblju planiranja (do 2013).</p>
Daljinsko grejanje / hlađenje		<p>U regionu su dva sistema daljinskog grejanja: u Leskovcu (ca. 15 % stanovnika) i Vranju (3 %). Daljinskog sistema hlađenja nema pa stanovnici koriste klima uređaje.</p>
Vodosnabdevanje		<p>U regionu su kapaciteti vodosnabdevanja sa novim</p>

		<p>investicijama Barje i Prvonek još povećali raspoložive količine pitke vode. Vodosnabdevanje iz javnog vodovoda se širi u udaljena naselja, opštinski centri su uglavnom dobro obezbeđeni vodom.</p> <p>Vodosnabdevanje najčešće zadovoljava sve potrebe potencijalnih novih investicija.</p>
Pošta - PTT		Poštanske usluge su osigurane na celoj teritoriji regiona i zadovoljavaju sve potrebe preduzeća i stanovnika.
Fiksna telefonija		Fiksna telefonija se izgrađuje u udaljenim naseljima regiona a opštinski centri dobro su pokriveni. Za razvoj ekonomije kapaciteti telefonije su dovoljni.
Mobilna telefonija		Mobilna telefonija je dobro pokrivena i adekvatna za ekonomske aktivnosti.
Širokopojasni Internet		Oko 50 % stanovnika regiona već ima mogućnost priključka na širokopojasni internet. Brzine prenosa za privatne korisnike su još uvek niske ali za razvoj preduzeća dostupnost interneta nije ograničavajući faktor u osrednjim naseljima regiona. U udaljenijim delovima regiona sa analognim telefonskim centralama dostup širokopojasnom internetu još nije obezbeđen ali nove investicije će to i omogućiti. Tako i najudaljenija naselja koja tek dobijaju telekomunikacionu infrastrukturu odmah imaju mogućnost dobijanja i ADSL-a i širokopojasnog priključka na internet.
Otpadne vode		Većina opštinskih središta ima uređen kanalizacioni sistem za skupljanje i odvod otpadnih voda. Ti sistemi nisu uvezani sa kolektorom i završeni sa uređajem za pročišćavanje otpadne vode što bitno utiče na kvalitet površinskih voda u regionu. To zagađenje značajno pogoršava kvalitet života u regionu i ograničava mogućnosti za razvoj turizma. Formalno se mogu nove industrije priključiti na postojeći kanalizacioni sistem sa eventualnim vlastitim čišćenje otpadne vode. Iako trenutno takav sistem odvođenja otpadnih voda ne ograničava razvoj poslovnih delatnosti dugoročno region mora da obezbedi pročišćavanje otpadnih voda da bi se ekonomske aktivnosti mogle razvijati.
Čvrsti otpad		<p>U regionu postoji samo jedna moderna deponija (Meteris, Vranje) a kroz javno-privatno partnerstvo koncesionar PWW u Leskovcu planira izgradnju nove regionalne deponije. Opštine u regionu još se nisu organizovale u smislu investicija u transfer stanice i/ili reciklažne centre iako nacionalna strategija zbrinjavanja čvrstog otpada postoji i predviđa samo jednu deponiju otpada, koja će biti u Leskovcu.</p> <p>U regionu postoji interes za inovativan projekat reciklažne sanacije postojeće deponije (Leskovac) koji bi mogao biti uspešno primenjen i na mnoge druge lokacije u zemlji i inostranstvu.</p> <p>Klanični otpad u regionu se deponije nelegalno ili zakopava na delovima deponija.</p>
Odvod kišne vode		Odvod kišnice nije naročito uređen u smislu sprečavanja kratkotrajnih visokih protoka vode iz utvrđenih površina.
Javna rasveta		Javna rasveta je po mišljenju sagovornika adekvatna i ne utiče na ekonomski razvoj.

Katastri	<p>Katastar zemljišta centralno se vodi u geodetskom zavodu u Beogradu pa se svi podaci dobijaju na zahtev. Takva procedura je za planiranje infrastrukture gde dolazi do čestih promena trasa zbog vlasništva ili drugih situacija prilično dugotrajna.</p> <p>Katastar objekata ne postoji, planski dokumenti su izrađeni samo u papirnom obliku.</p> <p>Katastar infrastrukture nije potpun pa često dolazi do poteškoća tokom građevinskih radova.</p> <p>Za brži pristup do podataka trebalo bi organizovati katastar zemljišta, katastar objekata, katastar infrastrukture i prostorni plan u elektronskom obliku i dostupan preko interneta svim građanima. Tako bi se bitno olakšao proces planiranja.</p>
----------	--

1.3 Projekti

Projekti su grupisani po ciljevima razvoja infrastrukture.

Cilj 1: Infrastruktura za ekonomski razvoj regiona

1.1 Osnivanje regionalnog fonda za razvoj infrastrukture

Regionalni fond za razvoj infrastrukture osnivaju sve opštine u regionu, a upravljanje bi bilo poverene Centaru za razvoj ili zajedničkom javnom preduzeću koje je osnovano od strane svih opština. Osnovni kapital u fondu je delimično (10%) kapital osnivača i kapital (međunarodnih) finansijskih institucija (Svetska banka, EBRD, EIB,...) ili bespovratna sredstva. Prvi zadatak fonda je otkup svih zemljišta u planiranim regionalnim poslovnim zonama kako bi opštine mogle da konkurišu za projekte infrastrukturnog opremanja poslovnih zona. Opremljena zemljišta koje bi fond aktivno prodavao konačnim investitorima bi povratila i povećala sredstva fonda. Fond bi tako postao glavni regionalni investitor u nova poslovna zemljišta i dugoročno osiguravao zemljište za ekonomske delatnosti u regionu.

Pored te delatnosti fond će upravljati sa primarnom energijom iz svih javno finansiranih projekata energije iz obnovljivih izvora energije, naročito geotermalnom energijom. Preko prodaje energije rukovodiocima sistema daljinskog grejanja, preduzećima, poljoprivrednicima ili drugim potrošačima fond će osiguravati sredstva za dalji razvoj infrastrukture u regiji.

Sredstva fonda trebaju da se ulažu isključivo u projekte koji će na kratak rok biti finansijski isplativi kao što je komunalno opremanje zemljišta za dalju prodaju. Upotreba sredstava fonda za eventualno ekonomsko opravdane ali finansijski neisplative projekte (npr. putevi) bi oslabila snagu regiona za osiguravanje sredstva za investicije koje direktno potstiču ekonomski razvoj.

Potrebna sredstva za realizaciju projekta su 2.000.000 eura.

Indikatori rezultata projekta:

Visina sredstava u fondu: kroz uspešnu prodaju 30 ha zemljišta u 3 poslovne zone u regionu fond bi mogao steći kapital od 8 M€ a sa uspešnom prodajom energije 0,5 M€ godišnje.

1.2 Izgradnja poslovnih zona

Poslovne zone i „slobodne ekonomske zone“ su preduslov za nove poslovne investicije u regionu. Zone sa kompletnom infrastrukturom i sa rešenim svim pitanjima vlasništva i prostornih dokumenata mogu se aktivno promovisati kod domaćih i stranih investitora.

Finansiranje izgradnje zona izvodi se u partnerstvu Fonda za razvoj infrastrukture i opština. Opština se kandiduje za bespovratna sredstva za sufinansiranje izgradnje infrastrukture u zoni a sva sredstva za kupovinu zemljišta i preostala sredstva za izgradnju infrastrukture obezbeđuje Fond. Fond preko prodaje opremljenih zemljišta konačnim investitorima kompletno vraća uložena sredstva.

Tokom izgradnje prvih poslovnih zona treba osigurati kvalitetnu edukaciju osoba za upravljanje Fondom (prvenstveno saradnika Centra), saradnika opština i naročito opštinskih direkcija za razvoj. To vreme treba provoditi i intenzivne promotivne aktivnosti regiona i ostvarati kontakte u drugim zemljama za direktne strane investicije u tim zonama.

Trenutno je „Slobodna zona Vladičin Han“ jedan je od najperspektivniji regionalnih projekata jer ima podršku tri opštine (V.Han, Surdulica i Vranje) i potencijalno rešene imovinske odnose i glavnu infrastrukturu. Sa iskustvom izgradnje infrastrukture i prodaje zemljišta u toj zoni dalje će se graditi zone na drugim lokacijama u regionu.

Vrednost projekta je oko 6.000.000 eura.

Indikatori rezultata projekta:

Broj zaposlenih radnika u poslovnim zonama: mada je broj zaposlenih veoma zavisan o tipu proizvodnje, na 30 ha zemljišta moglo bi se otvoriti preko 1000 kvalitetnih radnih mesta

1.3 Region zelene energije

Energija iz obnovljivih izvora energije može postati najbitnija razvojna prednost regiona. Geotermalna energija može podsticati intenzivnu poljoprivredu (npr. uzgajanje cveća) sa visokom dodanom vrednošću a razvoj tehnologije za iskorištavanje drugih obnovljivih izvora energije može biti podsticaj za razvoj tehnoloških preduzeća u saradnji sa naučno-istraživačkim sektorom.

Značajna dopuna finansiranju projekata mogu biti projekti u okviru Kjoto protokola: kroz mehanizam čistog razvoja (CDM – Clean Development Mechanism) mogu strani investitori investirati u tehnologije obnovljivih izvora energije u regionu i iskoristiti posledično smanjenje emisije gasova staklene bašte za postizanje vlastitih obaveza za smanjenje emisija.

Projekti iz sklopa „Region zelene energije“ su podeljeni na projekte proizvodnje energije i projekte za osiguravanje potrošnje energije. U proizvodnji energije izdvojen je projekat geotermalne energije kao projekat koji može predstavljati najjačiju prednost regiona.

1.3.1 Iskorišćavanje geotermalne energije

Region ima geotermalni potencijal i veća investicija u iskorištavanje geotermalne energije može postati najveća prednost regiona u odnosu na konkurentne regije u okolini. Ta energija može se upotrebljavati u pojedinim proizvodnim procesima (npr. procesiranje hrane, pasterizacija), za daljinsko grejanje ili u poljoprivredi za grejanje plastenika i staklenih bašti.

Prva faza projekta je izrada studije za lociranje bušotina. Na bazi tih rezultata izgradi se 10 dubokih bušotina u kojima se očekuje 70–90 °C temperature vode na izlazu a ta toplota se preko izmenjivača toplote predaje konačnim korisnicima. Prihodi od prodaje energije se skupljaju u Fondu za izgradnju infrastrukture koji može investirati u nova geotermalna postrojenja.

Vrednost projekta je: 500.000 eura (studija) i 10.000.000 eura (bušotine)

Indikatori rezultata projekta:

Količina prodane energije: sa pretpostavkom prosečne toplotne snage geotermalne bušotine 3 MW u slučaju prodavanja ca. 30 % godišnje raspoložive energije može se prodati oko 80 GWh energije. Po povoljnoj ceni 50 % cene lož-ulja to iznosi 240.000 € godišnje po bušotini.

1.3.2 Investicije u iskorištavanje drugih obnovljivih izvora energije (biogas iz otpada, male hidrocentrale, biomasa, vetar,...)

Pored geotermalne energije „Region zelene energije“ podržava razvoj iskorištavanja drugih obnovljivih izvora energije. Pošto su to komercijalno isplativi projekti, javna sredstva će se investirati kao javno-privatno partnerstvo u manjem delu prvenstveno za podsticaj investicija i zbog mogućnosti dobijanja bespovratnih sredstava za inovativne projekte. Partnerstvo je značajno i zbog otklanjanja poteškoća privatnih investitora u prodaji energije (električne energije elektrodistribuciji ili toplotne energije sistemima daljinskog grejanja).

Javni udeo u investicijama može biti oko 20 % investicije. Taj udeo može biti finansiran preko Fonda za razvoj infrastrukture ili preko investicija opština koje će aplicirati za projekte za dobijanje bespovratnih sredstava.

Investicije u iskorišćavanje obnovljivih izvora energije obuhvataju sledeće investicije sa predloženim delom javnih sredstava :

1. biogasni uređaj za obradu klaničnog i drugog otpada životinjskog porekla (30 %)
2. biogasni uređaj za iskorišćavanje energije iz organskog otpada (25 %)
3. kogeneracija električne energije i toplote iz drvne biomase (otpada) na područjima bez geotermalne energije (15 %)
4. izgradnja malih hidrocentrala (10 %)
5. energija vetra (10 %)

Vrednost projekata: 1.000.000 eura (biogas iz životinjskog otpada), 3.000.000 eura (biogas iz organskog otpada), 5.000.000 eura (kogeneracija iz drvne biomase) i 5.000.000 eura (male hidrocentrale)2.000.000(energija vetra).

Indikatori rezultata projekta:

Količina prodane električne energije, Količina prodane toplotne energije i Stopa povraćaja u javno-privatnim partnerstvima.

1.3.3 Podrška upotrebi energije iz obnovljivih izvora

Bitan element ekonomike proizvodnje energije je osiguravanje otkupa proizvedene toplotne i električne energije. Trenutno nema prakse u otkupu energije zbog čega je angažovanje javnih institucija u ostvarivanju pozitivnih primera još značajnije.

Region koji će podsticati iskorišćavanje obnovljivih izvora energije treba kod nacionalnih vlasti promovisati kroz podršku proizvođačima energije na nacionalnom nivou u smislu finansijskog podsticaja kroz definisanu višu cenu energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije („feed-in“ tarife).

Konkretni projekti za podsticaj otkupa energije obuhvataju sledeće investicije sa predloženim delom javnih sredstava:

1. sistem daljinskog grejanja: uvezivanje postojećih sistema sa novim izvorima energija i izgradnja novih sistema u okolini izvora energije (geotermalnih bušotina) (25 %)
2. izgradnja staklenika za intenzivnu proizvodnju poljoprivrednih proizvoda sa visokom dodanom vrednošću, npr. cveće (30 %)
3. osiguravanje povoljne cene energije u poslovnim zonama i promocija kod investitora u energetske zahtevne proizvodnje; promocija naročito u oblasti prehrambene industrije zbog sinergije sa inače razvijenom poljoprivredom u regionu
4. podsticaj inovativnom projektu osiguravanja generisanja električne energije i toplote iz geotermalnih izvora:
  - grantovi za istraživače za predlog najekonomičnijeg rešenja (100 %),
  - pilot projekat (100 %),
  - investicija u sistem punog kapaciteta (20 %)

Vrednost projekata: 5.000.000 eura (daljinsko grejanje), 5.000.000 eura (staklenici), 500.000 eura (grantovi-električna energija i hlađenje) i 1.000.000 eura (pilot projekat), 10.000.000 eura (partnerstvo u projektu pune kapacitete).

Indikatori rezultata projekta:

Količina prodane energije i Stopa povraćaja u javno-privatnim partnerstvima

1.4 Inovativne tehnologije obrade otpada

Obrada otpada pored smanjenja potrebe za deponijama može doneti i direktne koristi od prodaje sekundarnih sirovina i iskorišćavanja energije otpada. Region može ući kao investitor u javno-privatno partnerstvo u centar za reciklažu koji će upotrebljavati nove tehnologije. Takva investicija može potstaci prenos iskustva i znanja u region. Udeo javnih sredstava u takvom projektu može iznositi 20 % investicije.

Veoma inovativan projekat je prerada otpada na postojećoj deponiji. Kroz mikrobiološku i mehaničku obradu otpada dobijaju se sekundarne sirovine i potencialno energija. Posle obrade lokacija stare deponije može se iskoristiti za alternativnu upotrebu. Javne finansije za takav projekat se upotrebe u cilju šire edukacije zainteresiranih stručnjaka i naročito studenata iz regiona: uspešno izvođenje pilot projekta može proizvesti inovativna preduzeća koja će tu delatnost obavljati izvan regiona i u drugim zemljama. Pilot projekat se finansira 100 % iz javnih sredstava.

Vrednost projekata: 2.000.000 eura (centar za reciklažu) i 2.000.000 eura (prerada stare deponije otpada).

Indikatori rezultata projekta:

Količina prerađenog otpada u reciklažnom centru: količina u odnosu na sav otpad koji nastaje u regionu odn. opštinama vezanim na centar

Količina smanjenja otpada: izražena kao procenat od celokupne prerađene količine

Količina preostalog otpada posle prerade stare deponije

Broj novih preduzeća, broj zaposlenih i ostvareni profit u poredujećima koja će se baviti biotehnoškom delatnošću prerade otpada.

Cilj 2: Izjednačenje razvijenosti infrastrukture u različitim delovima regiona

2.1 Izgradnja uređaja za pročišćavanje otpadne vode

Većina opštinskih središta ima uređen kanalizacioni sistem za skupljanje i odvod otpadne vode. Ti sistemi nisu uvezani sa kolektorom i završeni sa uređajem za pročišćavanje otpadne vode što bitno utiče na kvalitet

površinskih voda u regionu. To zagađenje značajno pogoršava kvalitet života u regionu i ograničuje mogućnosti za razvoj turizma. Formalno se mogu nove industrije priključiti na postojeći kanalizacioni sistem sa eventualnim vlastitim čišćenje otpadne vode. Iako trenutno takav sistem odvođenja otpadne vode ne ograničava razvoj poslovnih delatnosti dugoročno region mora da obezbedi pročišćavanje otpadne vode da bi se ekonomske aktivnosti mogle razvijati.

Predviđeni su uređaji za najveća naselja u regionu:

- Leskovac: kapacitet ca. 80.000 jedinica i
- Vranje: kapacitet ca. 50.000 jedinica

Investicija se realizuje kroz javno-privatno partnerstvo, javni udio iznosi 50 % investicije.

Vrednost projekata: 15.000.000 eura (Lekovac) i 10.000.000 eura (Vranje)

Indikatori rezultata projekta:

Količina zagađenja u regionu koji teku u reke

2.2 Uvezivanje regionalnih vodovodnih sistema

Investicije u vodozahvate Barje i Prvonek osigurale su regionu višak kapaciteta vode. Za osiguranje snabdevanja vodom u regionu treba proučiti mogućnosti za uvezivanje vodovodnih sistema i mogućnosti za snabdevanje udaljenih naselja pijaćom vodom iz javnih sistema vodosnabdevanja. Postojeće studije, npr. vodosnabdevanje Bujanovca i Preševa su osnova za dalje planiranje vodovoda.

Izrada studije vodosnabdevanja treba da obuhvata i postizanje regionalnog konsenzusa o standardima snabdevanja koji će biti osnova za procenu adekvatnosti usluge. Regionalno treba postići dogovor npr. o najmanjem broju stanovnika u naselju za koje je izgradnja javnog vodovoda obavezna (npr. 50 stanovnika) isl. Po tako dogovorenim kriterijima studija treba da definiše jasan finansijski i terminski plan izgradnje sistema.

Na bazi plana izgradnje izradi se projektetno tehnička dokumentacija za prioritetne delove sistema i pristupi prijavi projekata za sufinansiranje. Pošto ima vodosnabdevanje jasno definisane korisnike usluge koji plaćaju troškove investicija pojedine opštine odn. Fond za izgradnju infrastrukture može ući u javno-privatno partnerstvo. Udeo javnih sredstava u investiciji može biti do 25 %.

Vrednost projekta: 200.000 eura (studija) i 15.000.000 eura (investicija u vodovod).

Indikatori rezultata projekta:

Broj stanovnika priključenih na javni vodovod

2.3 Poboljšanje putne infrastrukture

Na regionalnom nivu pripremi se plan izgradnje putne infrastrukture baziran na jedinstvenim kriterijima. Pošto se putna infrastruktura ne naplaćuje individualno i direktno ne donosi prihod, infrastruktura se finansira 100 % kroz sredstva opštinskih budžeta i kroz sredstva grantova. Fond za izgradnju infrastrukture ne sme da ulaže sredstva koja ne može povratiti da se zbog tih projekata ne oslabi razvojni potencijal fonda.

Vrednost projekata: 300.000 eura (studija i projektno-tehnička dokumentacija) i 15.000.000 eura (investicija)

Indikatori rezultata projekta:

Dnevni broj vozila/km novo izgrađenih puteva

2.4 Strategija prikupljanja otpada

Državna strategija predviđa jednu regionalnu deponiju otpada i sabirne centre po opštinama. Zbog visokih troškova sakupljanja i transfera otpada predlaže se izrada detaljnijeg regionalnog plana prikupljanja otpada koji će predvideti potrebne investicije u sistem skupljanja i prerade otpada i operativne troškove. Ta studija treba da bude osnova za dalje investicije u regionalni sistem zbrinjavanja otpada.

Vrednost projekta: 150.000 eura (strategija)

Indikatori rezultata projekta:

Troškovi sadašnjeg skupljanja otpada/m³ i troškovi novog sistema

Broj stanovnika, uključenih u sakupljanje otpada

Cilj 3: Uklanjanje prepreka za razvoj regiona

3.1 Izrada elektronskog javnog katastra zemljišta, katastra zgrada, katastra infrastrukture i prostornog plana

Brzi pristup do informacijama o zemljištu i dozvoljenoj gradnji potencionalnim investitorima olakšava odlučivanje. Te informacije su takođe vrlo korisne u procesu planiranja i projektovanja infrastrukture. Kako bi se svim građanima omogućio pristup do javnih informacija izradi se elektronski katastar zemljišta, katastar zgrada, katastar infrastrukture i prostornih planova.

Projekat obuhvata:

- izradu studije organizacije sistema: organizacija održavanja baze podataka, nadležnosti, finansiranje itd.,
- razvoj programske opreme za pristup podacima,
- prikupljanje i unošenje podataka.

Projekat se izvodi kao pilot projekat za celu Republiku Srbiju i iskustvo se prenosi na druge regione.

Vrednost projekta je oko 2.000.000 eura.

Indikatori rezultata projekta:

Procenat površine regiona odn. infrastrukture koja je elektronski dostupna

Broj korisnika baze podataka

3.2 Redovna koordinacija ključnih aktera u regionu

Zbog nedovoljne koordinacije između aktera u izgradnji i održavanju infrastrukture dolazi do neefikasne potrošnje sredstava. Za bolju koordinaciju i generalno bolju saradnju opštine organizuju redovne mesečne koordinativne sastanke svih rukovodioca i direktora opštinskog i državnih javnih preduzeća i ustanova.

Jednom godišnje Centar za razvoj organizuje dvodnevni susret ključnih aktera regiona. Na tom susretu 13 opština i upravnici glavnih infrastrukturnih sistema (ca. 200 učesnika) raspravlja o aktuelnoj situaciji, organizuje se predavanja o novostima u zakonodavstvu, novih tehnika i sl. Centar na tom skupu daje i nagradu za najbolji projekat regiona i ističe dobru praksu.

Vrednost projekta: 500.000 eura (6 godina)

Indikatori rezultata projekta:

Broj učesnika susreta

3.3 Promocija razvoja regiona

Razvoj regiona treba obuhvatiti sve stanovnike i povećati sposobnost ključnih aktera. Za podizanje svesti predviđene su sledeće aktivnosti:

- promocija regionalnog razvoja i usluga Centra za razvoj za stanovnike i preduzetnike: informacija za stanovnike u lokalnim novinama (informacija za sve građane);
- promocija zaštite životne sredine: informacija za stanovnike u lokalnim novinama (informacija za sve građane);
- treninzi i studijske posete u inostranstvu za lidere (ekskurzije za 50 učesnika);
- treninzi i studijske posete u inostranstvu za tehničke stručnjake u infrastrukturi opština (ekskurzije za 20 učesnika).

Sve promotivne aktivnosti izvodi i koordinira Centar za razvoj.

Vrednost: 1.000.000 eura (period od 6 godina)

Indikatori rezultata projekta:

Broj učesnika ekskurzija

Broj popunjenih upitnika stanovnika i preduzetnika o mogućnostima za razvoj preduzeća.

3.4 Otkup energije iz obnovljivih izvora energije

Za podsticaj investitora u tehnologije za iskorišćavanje obnovljivih izvora energije region treba postaviti jasne procedure za dobijanje saglasnosti za uključenje u sisteme i čvrsto definisan ugovor o otkupu energije. Uz to region treba da promoviše rešenje na nacionalnom nivou da se električna energija iz obnovljivih izvora energije otkupljuje po povoljnijoj ceni („feed-in“ tarifa) i da se u sistem distribucije uključuje pod povoljnim uslovima (npr. mali proizvođači na niskonaponskom delu što rastereti proizvođača za investiciju u kablove i transformator). Za otkup toplote opštine, u kojima je već izgrađeno daljinsko grejanje, proizvođačima iz postrojenja koje upotrebljavaju obnovljive izvore energije obezbede priključenje na sistem i od njih prvenstveno otkupljuju toplotu.

Vrednost: projekat nema direktnih troškova, samo treba odgovarajući dogovor.

Indikatori rezultata projekta:

Količina otkupljene električne energije

Količina otkupljene toplote

3.5 Podsticanje izgradnje širokopojasnog Interneta

Opštine i regionalne institucije redovno saraduju sa investitorima u telekomunikacionu infrastrukturu da bi što pre izgradili adekvatnu infrastrukturu koja bi većini stanovnika omogućila brz i cenovno prihvatljiv pristup Internetu.

Region potstiče državnu vlast da se tržište telekomunikacija što pre liberalizuje i omogući puna konkurencija u izgradnji infrastrukture i ponudi usluga.

Vrednost: realizacija ovog projekta nema direktnih troškova.

Indikatori rezultata projekta:

Broj stanovnika sa pristupom do širokopojasnog interneta: prvi cilj je dovršena optička veza u svim opštinskim centrima a srednjeročni cilj priključenje 70 % domaćinstava na širokopojasni Internet brzine barem 1 Mb/s.

1.4 Aktivnosti Centra za razvoj

Centar za razvoj je centralna institucija koja usklađuje predloženi plan sa opštinama i koja će imati najveću odgovornost za izradu projekata i kasniju implementaciju. U skladu sa predloženim planom Centar postaje centralna tačka za investitore za podršku u njihovim investicijama i upravnik Fonda za razvoj infrastrukture, koji će okupljati sredstva za investicije u onu vrstu infrastrukture, koja će se kratkoročno isplatiti.

Centar obavlja i glavne promotivne aktivnosti i organizuje edukaciju za ključne aktere u regionu.

Centar (tj skupština Centra) donosi odluke o razvoju regiona nego samo izvršava strategiju koju određuju opštine Jablaničkog i Pčinjskog okruga.

Centar za razvoj treba da izvede naročito sledeće zadatke:

√	Zadatak
	Priprema prijava za finansiranje regionalnih projekata: - finansiranje Fonda za razvoj infrastrukture - poslovne zone - „Region zelene energije“ -
	Prihvatanje plana razvoja od strane opština
	Detaljnija razrada prioriternih projekata
	Uspostavljanje Fonda za razvoj infrastrukture i formalno osnivanje fonda sa strane opština
	Obezbeđivanje sredstava za Fond (grant ili kredit)
	Izrada prijave za sredstva za izgradnju infrastrukture u poslovnoj zoni
	Izrada prijave za sredstva za „Region zelene energije“
	Poziv potencijalnim partnerima u projektima javno-privatnog partnerstva za razradu projekata

Aktivnosti Opština

Opštine su formalno glavni akteri razvoja regiona i imaju sve nadležnosti prostornog planiranja i izgradnje komunalne infrastrukture. Opštine donose odluke o razvoju koje se odražavaju u planu razvoja. Opštine ostaju glavni naručilac prostornih dokumenata i projektno-tehničke dokumentacije za projekte koji će se izvoditi na njihovom području.

Konkretni zadaci pojedinih opština:

√	Zadatak
	Izrada prostorne i projektno-tehničke dokumentacije za poslovnu zonu (Opština Vladičin Han)
	Razrada projektnog zadatka za uvezivanje sistema sistema za vodosnabdevanje (Opština Leskovac i vodovod, Opština Vranje i vodovod kao nosioci dva najveća vodozahvata u regionu koja imaju višak kapaciteta) te Opštine Bujanovac i Preševo koje imaju izrađen program vodosnabdevanja